

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
СТОМАТОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра стоматології післядипломної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

декан стоматологічного факультету

СВІСЛЕН КОСТЕНКО

« 23 » березня 2023р.

РОБОЧИЙ ПЛАН ТА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ В ІНТЕРНАТУРІ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «СТОМАТОЛОГІЯ»

Галузь знань:	22«Охорона здоров'я»
Складник освіти:	Післядипломна освіта, первинна спеціалізація
Спеціальність:	Стоматологія
Попередня освіта:	Ступінь магістра за спеціальністю 221 «Стоматологія»

Робоча програма з спеціалізації лікарів-інтернів складена на основі навчального плану та програми спеціалізації (інтернатури) та випускників вищих медичних закладів освіти – III-IV рівнів акредитації за фахом «Стоматологія» затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України 14 липня 2022 року № 1219.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри стоматології післядипломної освіти

Протокол від «23» лютого 2023 року № 10

завідувач кафедри _____ Анатолій ПОТАПЧУК
(підпис)

Робоча програма схвалена на засіданні навчально-методичної комісії стоматологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Протокол від «21» березня 2023 року № 8

Голова навчально-методичної комісії
стоматологічного факультету

_____ Оксана КЛІТИНСЬКА
(підпис)

«23» березня 2023 року

СКЛАД РОБОЧОЇ ГРУПИ

КОСТЕНКО Євген Якович	декан стоматологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктор медичних наук, професор
ПОТАПЧУК Анатолій Мефодійович	завідувач кафедри стоматології післядипломної освіти ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктор медичних наук, професор
КЛІТИНСЬКА Оксана Василівна	професор кафедри стоматології післядипломної освіти ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктор медичних наук, професор
ЖЕРО Наталія Іванівна	доцент кафедри стоматології післядипломної освіти ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кандидат медичних наук, доцент
КРИВАНИЧ Володимир Миколайович	доцент кафедри стоматології післядипломної освіти ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кандидат медичних наук, доцент

Вступ

Ця програма розроблена на основі передового світового досвіду і сучасних тенденцій підготовки лікарів-стоматологів.

Основне завдання інтернатури за спеціальністю «Стоматологія» - підвищення рівня практичної і теоретичної підготовки лікарів-інтернів, їх професійної готовності до самостійної лікарської діяльності з метою присвоєння звання «лікар-спеціаліст».

Тривалість – 1 рік. Початок підготовки в інтернатурі - з 01 серпня.

Програма підготовки в інтернатурі представляє єдиний комплекс освітніх та практичних компонентів, спланованих й організованих закладами вищої освіти і базами стажування з метою забезпечення набуття лікарями-інтернами компетентностей, необхідних для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста, та який ґрунтується на академічній доброчесності, медичній етиці та деонтології, доказовій медицині.

Програма підготовки в інтернатурі за спеціальністю «Стоматологія» складається з двох частин: освітньої та практичної.

Освітня частина інтернатури проводиться на кафедрі стоматології післядипломної освіти, що здійснюють підготовку лікарів-інтернів, та триває три місяці. Програма підготовки передбачає читання лекцій, проведення семінарських і практичних занять, клінічних розглядів, клінічних конференцій з аналізом важливих питань діагностики і лікування, експертну оцінку історій хвороб. На практичних заняттях лікарі-інтерни удосконалюють методи діагностики, лікування основних стоматологічних захворювань, засвоюють методики роботи новими матеріалами з використанням сучасних технологій, вивчають державний реєстр лікарських засобів, дозволених для застосування в медичній практиці, доповнений переліком матеріалів і засобів, які використовуються у стоматології. Лікарі-інтерни приймають участь у роботі науково-практичних конференцій, міських, обласних, міжнародних семінарів, працюють із сучасною медичною літературою, готують презентації. За результатами проходження освітньої частини інтернатури проводиться проміжний контроль за виконанням програми підготовки.

Практична підготовка лікарів-інтернів на базах стажування здійснюється протягом 8 місяців, де інтерни ведуть прийом стоматологічних хворих, удосконалюють професійну майстерність, сучасні методи діагностики, лікування і профілактики. На семінарських заняттях лікарі-інтерни на основі практичної роботи і вивчення фахової літератури обговорюють актуальні питання діагностики, етіології, патогенезу, лікування стоматологічних захворювань, помилки й ускладнення, які виникають під час роботи.

Підготовка лікарів-інтернів проводиться за індивідуальними навчальними планами, які розробляє куратор лікарів-інтернів за участю головного експерта ДОЗ і викладача закладу вищої освіти на основі примірної програми МОЗ України, затверджуються головним лікарем бази стажування та завідувачем профільної кафедри, де буде навчатися інтерн в освітній частині. До індивідуального плану лікаря-інтерна, крім основної роботи за фахом, додатково вносять самостійну роботу з літературою, санітарно-просвітницьку роботу, графік занять у комп'ютерному класі, проміжні атестації.

Під час проходження інтернатури молоді спеціалісти мають усі права і несуть відповідальність за свої дії відповідно до чинного законодавства. Тривалість робочого дня встановлюється відповідно до спеціальності лікаря і регламентується чинним законодавством. Нормативи прийому для лікарів-інтернів плануються відповідно до навчальної програми. Облік роботи лікаря-інтерна проводиться згідно із затвердженою обліковою та звітною документацією лікаря-стоматолога.

І. ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Складник освіти	Післядипломна освіта, первинна спеціалізація
Спеціальність	Стоматологія
Кваліфікація	Лікар-спеціаліст
Передумови вступу	Ступінь магістра в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»
Форма проходження інternатури	Очна
Мова (и)	Українська
Академічні права інтерна	Безперервний професійний розвиток. Можлива подальша підготовка на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Здобуття додаткових кваліфікацій та лікарських спеціалізацій (вторинних) в системі освіти дорослих. Робочі місця у закладах охорони здоров'я, самостійне працевлаштування.
Моніторинг та оцінювання	Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254 «Про затвердження Положення про інternатуру, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за № 1081/36703
Рівень оволодіння	Для кожної компетенції, практичної навички визначається в кожному з діапазонів від «А» до «D»: А: Має знання, описує. В: Виконує, керує, демонструє під наглядом. С: Виконує, керує, демонструє самостійно. Д: Вчить або контролює інших у виконанні, управлінні, демонстрації.
Обсяг програми	Всього 11 місяців (1716 годин). У т.ч. занять на кафедрі: 3 місяці (468 годин). На базі стажування – закладі охорони здоров'я - 8 місяців (1248 годин).

II. ГРАФІК ОСВІТНЬОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ПРОХОДЖЕННЯ ІНТЕРНАТУРИ

Тривалість підготовки в інтернатурі: 11 місяців (1716 годин).

Освітня частина: (заклади вищої або післядипломної освіти) три місяці щорічно (468 годин).

Практична частина: (бази стажування) 8 місяців (1248 годин).

Рік Підготовк и	МІСЯЦІ											
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII
I-й потік	Б	Б	К	К	К/Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б/К	В
II-й потік	Б	Б	Б	Б	Б	Б	К	К	К	Б	Б/К	В

Б – практична частина підготовки на базі стажування;

К – освітня частина підготовки – навчання на кафедрі;

В – відпустка.

III. ПЕРЕЛІК ОBOB'ЯЗKOBИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПО ЗАКІНЧЕННЮ ІНТЕРНАТУРИ

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності в галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія», або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень і/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.
Загальні компетентності	<p>ЗК 01. Знання основ законодавства України про охорону здоров'я та їх застосування у щоденній практиці.</p> <p>ЗК 02. Здатність до абстрактного мислення, пошуку, аналізу, синтезу, опрацювання інформації, зокрема з різних джерел та у взаємозв'язку зі своєю сферою діяльності.</p> <p>ЗК 03. Спроможність до самооцінки власних досягнень та підвищення їх рівня.</p> <p>ЗК 04. Спроможність усно і письмово спілкуватися державною мовою при заповненні медичної документації та спілкуванні з пацієнтами.</p> <p>ЗК 05. Уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології, володіння навичками роботи з комп'ютерною технікою.</p> <p>ЗК 06. Спроможність до критичного мислення, аналізу та вирішення ситуативних проблем в медичній практиці.</p>

	<p>ЗК 07. Дотримання деонтологічних норм у професійній діяльності (належна професійна поведінка).</p> <p>ЗК 08. Спроможність реалізувати систему знань і практичних умінь щодо забезпечення здорового способу та безпеки власного життя і пацієнтів, сприяти усуненню його негативних впливів на здоров'я суспільства, сприяти підвищенню якості життєво важливих складових (вода, повітря, харчові продукти і т. д.).</p> <p>ЗК 09. Демонстрування соціальної активності та відповідальної громадянської позиції у лікарській діяльності.</p> <p>ЗК 10. Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.</p> <p>ЗК 11. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.</p> <p>ЗК 12. Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани.</p> <p>ЗК 13. Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги, домедичної допомоги за міжнародними протоколами.</p> <p>ЗК 14. Знати покази, протипокази, побічні дії препаратів які використовуються в лікарській практиці та побічну дію з боку препаратів, які приймаються пацієнтом системно.</p>
<p>Професійні компетентності</p>	<p>ПК 01. Спроможність виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції, відповідно до професійних стандартів.</p> <p>ПК 02. Спроможність планувати та проводити заходи із профілактики захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої ділянки.</p> <p>ПК 03. Спроможність до проектування процесу надання медичної допомоги: визначати діагноз, план, види та принципи лікування захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої ділянки.</p> <p>ПК 04. Спроможність визначати раціональний режим праці, відпочинку, дієти у хворих при лікуванні захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої ділянки.</p> <p>ПК 05. Спроможність визначати тактику ведення пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області з супутніми соматичними захворюваннями.</p> <p>ПК 06. Спроможність проводити лікування основних захворювань органів і тканин ротової порожнини та</p>

	<p>щелепно-лицевої ділянки.</p> <p>ПК 07. Спроможність до організації та проведення скринінгового обстеження в стоматології.</p> <p>ПК 08. Спроможність до організації і проведення реабілітаційних заходів та догляду у пацієнтів із захворюваннями органів ротової порожнини та щелепно-лицевої ділянки.</p> <p>ПК 09. Вміння визначати тактику, методи та надавати екстрену медичну допомогу.</p> <p>ПК 10. Вміння впроваджувати сучасні методи діагностики і лікування.</p> <p>ПК 11. Спроможність вести нормативну медичну документацію.</p>
--	---

**IV. ДОДАТКОВІ ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ
ПРИМІРНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ПІДГОТОВКИ ІНТЕРНІВ
НА БАЗАХ СТАЖУВАННЯ**

№ п/п	Структурні підрозділи	Тривалість у місяцях (годинах)
1.	Терапевтичне відділення (кабінети: пародонтологічний, фізіотерапевтичний, рентгенологічний, організаційно-методичний)	2 (312)
2.	Дитяча стоматологічна поліклініка або відділення	2 (312)
3.	Ортопедичне відділення	1 (156)
4.	Ортодонтичний кабінет	1 (156)
5.	Хірургічне відділення (для дорослих і дітей). Стаціонарне відділення щелепно-лицьової хірургії. Відділення реанімації та інтенсивної терапії	2 (312)

Всього	8 (1248)
---------------	-----------------

**РОБОЧИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
ПІДГОТОВКИ ІНТЕРНІВ В ОСВІТНІЙ ЧАСТИНІ ІНТЕРНАТУРИ
НА БАЗІ ДВНЗ «УжНУ»**

Код курсу, розділу	Назва курсу	Кредити (ECTS)	Всього годин	Вид заняття			
				Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Терапевтична стоматологія (пародонтологія та фізіотерапія)	4	120	22	6	66	26
2	Дитяча Стоматологія	4	120	20	6	66	28
3	Хірургічна стоматологія (невідкладні стани в стоматологічній практиці та тактична медицина)	4	120	24	6	66	24
4	Ортопедична стоматологія	4	120	24	6	66	24
5	Ортодонтія	3	90	6	6	66	12
	Всього	19	570	96	30	330	114
7	Крок 3		6				
8	Атестація		6				
	ВСЬОГО		582				

ЗМІСТ ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

Курс 1	Терапевтична стоматологія	
Навчальна мета	Розуміти принципи організації стоматологічної допомоги, знати і виконувати обстеження стоматологічного хворого, вміти визначати діагноз, проводити лікування та профілактику захворювань зубів, пародонта і слизової оболонки порожнини рота у дорослих, відповідно до професійних стандартів.	
	Знання	Уміння
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знати основні та додаткові методи обстеження стоматологічного хворого. 2. Знати сучасні уявлення про етіологію і патогенез карієсу, клініку, диференційну діагностику, лікування і профілактику карієсу у дорослих, помилки в діагностиці та лікуванні карієсу, ускладнення та їх усунення. 3. Знати етіологію, патогенез запалення пульпи зуба; клініку, диференційну діагностику, лікування різних форм пульпіту в дорослих; помилки в діагностиці та лікуванні пульпіту, ускладнення та їх усунення. 4. Знати етіологію, патогенез, періодонтиту; клініку, диференційну діагностику, методи лікування різних форм періодонтиту в дорослих; помилки в діагностиці та лікуванні 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вміти провести клінічне та інструментальне обстеження стоматологічного хворого. 2. Вміти визначати діагноз, проводити лікування і здійснювати профілактику карієсу у дорослих. 3. Вміти визначати діагноз, проводити лікування пульпіту і періодонтиту у дорослих. 4. Вміти визначати діагноз, проводити лікування і здійснювати профілактику некаріозних уражень зубів у дорослих. 5. Вміти застосовувати адгезивну техніку прямої реставрації зубів, сучасні відновлювальні матеріали, ендодонтичні технології. 6. Вміти визначати діагноз, проводити лікування і здійснювати профілактику хвороб пародонта в дорослих, проводити професійну

<p>періодонтиту, ускладнення та їх усунення.</p> <p>5. Знати діагностику, лікування і профілактику некаріозних уражень зубів у дорослих.</p> <p>6. Знати сучасні відновлювальні матеріали, адгезивну техніку прямої реставрації зубів у дорослих, технології та матеріали для obturaції корневих каналів.</p> <p>7. Знати сучасні уявлення про етіологію, патогенез хвороб пародонта; класифікацію, клініку, діагностику, диференційну діагностику, методи комплексного лікування хвороб пародонта в дорослих; помилки в діагностиці та лікуванні хвороб пародонта, ускладнення та їх усунення.</p> <p>8. Знати методи професійної гігієни порожнини рота при хворобах пародонта.</p> <p>9. Знати етіологію, патогенез, клініку, діагностику, диференційну діагностику, лікування захворювань слизової оболонки порожнини рота в дорослих: травматичні ушкодження, інфекційні, інфекційно-алергічні захворювання, ураження слизової оболонки ротової порожнини при інтоксикаціях, гіпо- та авітамінозах, захворюваннях крові, ендокринної, серцево-судинної, нервової систем, шкіри, шлунково-кишкового тракту, колагенозах, дерматозах, передракові захворювання.</p> <p>10. Знати етіологію, патогенез, клініку, діагностику, диференційну діагностику, лікування захворювань губ та язика у дорослих.</p>	<p>гігієну порожнини рота.</p> <p>7. Вміти визначати діагноз, проводити лікування і здійснювати профілактику захворювань слизової оболонки порожнини рота в дорослих: травматичні ушкодження, інфекційні, інфекційно-алергічні захворювання, ураження слизової оболонки ротової порожнини при інтоксикаціях, гіпо- та авітамінозах, захворюваннях крові, ендокринної, серцево-судинної, нервової систем, шкіри, шлунково-кишкового тракту, колагенозах, дерматозах, передракові захворювання.</p> <p>8. Вміти визначати діагноз, проводити лікування і здійснювати профілактику захворювань губ та язика в дорослих.</p>
--	--

Практичні навички/компетентності
(за спеціальністю «Стоматологія»)

№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння	Обов'язкова кількість маніпуляцій, медичних
---	--	-------------------	---

			процедур (за можливості визначення)
1	Оцінка стану м'яких тканин щелепно-лицевої області, лімфатичних і слинних залоз, твердих тканин зуба, пародонта і слизової оболонки порожнини рота у дорослих	С	120
2	Електроодонтодіагностика	С	20
3	Визначення індексів гігієни порожнини рота	С	35
4	Пародонтальні діагностичні проби та індекс кровоточивості при зондуванні	С	20
5	Спеціальні методи дослідження: – ортопантомографія – контактна рентгенографія – радіовізіографія – 3Дрентгенографія – апекслокація – цитологічне дослідження	С	15
6	Препарування каріозних порожнин	С	60
7	Відновлення зубів з каріозними порожнинами усіх класів	С	60
8	Лікування пульпіту вітальним методом	В	10
9	Лікування пульпіту девітальним методом	С	5
10	Лікування різних форм періодонтиту	В	5
11	Інструментальна обробка кореневих каналів	С	35
11	Обтурація кореневих каналів	В	35
12	Видалення зубного нальоту, зубного каменю (механічним та апаратним методом)	С	50
13	Місцеве терапевтичне лікування захворювань Пародонта	В	20
14	Навчання гігієні порожнини рота	С	20
15	Лікування захворювань слизової оболонки порожнини рота, губ та язика	В	5

КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ І «ТЕРАПЕВТИЧНА СТОМАТОЛОГІЯ»

Всього годин: 120

*(лекції – 22 годин, семінарські – 6 годин, практичні заняття – 66 годин,
самостійна робота – 26 години)*

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин					Види контролю
	Всього	Аудиторних			Самостійна робота	
		Лекцій	Семінарських	Практичних		
Годин	120	22	6	66	26	Залік

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ З ТЕРАПЕВТИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№ п/п	Тема	Кількість годин
1	Профілактика як філософія стоматології.	2
2	Інфекційний контроль в стоматології.	2
3	Сучасний погляд на етіологію, патогенез, клініку, діагностику, диференційна діагностика карієсу та його ускладнення. Патологія ендодонта, переапикальних тканин зуба.	2
4	Сучасні радіологічні методи діагностики в стоматології.	2
5	Фізичні фактори діагностики та лікування в стоматології.	2
6	Основи ендодонтії, обладнання та інструменти для ендодонтичного лікування.	2
7	Ергономіка лікаря-ендодонтиста при лікуванні кореневих каналів.	2
8	Зміни слизової оболонки при захворюваннях травного тракту, ендокринної системи та системи крові.	2
9	Систематика та епідеміологія захворювання тканин пародонту, сучасні методи діагностики, та лікування, принципи комплексного лікування захворювання пародонту.	2
10	Зміни слизової оболонки порожнини рота при системних захворюваннях із аутоімунним дерматозом.	2
11	Передракові захворювання СОПР, та червоної облямівки губ.	2
Всього		22

ВСЬОГО

72

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ТЕРАПЕВТИЧНОЇ
СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ**

№ п/п	Тема	Кількість годин
1	Семіотика захворювань органів порожнини рота. Основні нозологічні форми у стоматології. Схема постановки діагнозу у терапевтичній стоматології. Карієс.	6
2	Хвороби ендодонта. Основи ендодонтії. Обладнання та інструменти для ендодонтичного лікування. Види ендодонтичного лікування.	6
3	Пломбувальні матеріали: класифікація. Матеріали для постійного пломбування кореневих каналів. Методи проведення пломбування кореневих каналів. Прогноз лікування.	6
4	Пломбувальні матеріали для постійних пломб. Класифікація. Реставрація та реконструкція зубів і зубних рядів сучасними склоіномерними і композитними матеріалами.	6
5	Оболонки порожнини рота. Класифікація захворювань слизової оболонки ротової порожнини. Клінічні та лабораторні методи обстеження слизової оболонки. Елементи ураження.	6
6	Хвороби пародонту. Класифікація, клініка, діагностика. Методи зняття зубних відкладень.	6
7	Профілактика хвороб тканин пародонта. Засоби індивідуальної гігієни порожнини рота, навчання догляду за порожниною рота.	6
8	Некаріозні ураження твердих тканин зуба.	6
9	Сучасні протоколи ведення стоматологічних хворих.	6
10	Використання фізичних факторів в стоматологічній діагностиці.	6
11	Лазеротерапія. Ультразвукова терапія. П'єзохірургія	6
12	Семінарське підсумкове заняття. Захист презентації за темою модуля	6
Всього		72

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІЗ ТЕРАПЕВТИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№ п/п	Тема	Кількість годин
1	Стоматологічні цементи: цинк-фосфатні, полікарбоксилатні, склоіономерні. Показання до застосування.	4
2	Техніка пломбування склоіономерними цементами. Закритий та відкритий „сендвіч”. Методика попередження абфракційного ефекту композитів.	4
3	Композитні пломбувальні матеріали. Класифікація. Властивості основних класів композитних матеріалів. Компомери, герметики,. Основні принципи пломбування зубів композитними матеріалами.	4
4	Основні методики шинування зубів, техніки виконання	4
5	Гірудотерапія. Хронотерапія. Рефлексотерапія в стоматології.	4
6	Кріотерапія в стоматології.	4
7	Вірусні захворювання. ВІЛ-інфекція. СНІД. Мікози.	2
Всього		26

ЗМІСТ ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

Курс 2	Дитяча стоматологія
<p>Навчальна мета</p>	<p>Розуміти морфофункціональні особливості структури тканин порожнини рота у дітей, вміти виконати клінічне стоматологічне обстеження дітей різного віку, визначати діагноз, проводити лікування і здійснювати профілактику хвороб твердих тканин зубів, пародонта і слизової оболонки порожнини рота у дітей згідно сучасних рекомендацій.</p>
Знання	Уміння
<ol style="list-style-type: none"> 1. Знати морфофункціональні особливості структури тканин порожнини рота у дітей. 2. Знати значення факторів ризику розвитку каріозного процесу у дітей різного віку. 3. Знати перебіг карієсу, особливості діагностики, лікування і профілактики в різні вікові періоди у дітей, помилки й ускладнення в діагностиці та лікуванні карієсу тимчасових і постійних зубів. 4. Знати пломбувальні матеріали, матеріали для герметизації фісур, для заповнення корневих каналів тимчасових і постійних зубів у дітей. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вміти проконсультувати батьків та надати доцільну інформацію щодо факторів ризику розвитку стоматологічних хвороб у дітей. 2. Вміти провести клінічне та інструментальне обстеження дитини з врахуванням морфофункціональних особливостей будови тканин порожнини рота. 3. Вміти визначати діагноз, проводити лікування і здійснювати профілактику карієсу у дітей в різні вікові періоди. 4. Вміти визначати діагноз, проводити лікування різних форм пульпіту і періодонтиту тимчасових зубів. 5. Вміти діагностувати різні форми запалення пульпи і періодонту постійних зубів у дітей. 6. Вміти визначати діагноз,

<p>5. Знати клініку, діагностику, диференційну діагностику, принципи лікування різних форм пульпіту тимчасових і постійних зубів у дітей.</p> <p>6. Знати клініку, діагностику, диференційну діагностику, принципи лікування різних форм запалення пародонта постійних і тимчасових зубів у дітей.</p> <p>7. Знати клініку, діагностику, лікування і профілактика некаріозних уражень зубів у дітей, які виникають в період фолікулярного розвитку.</p> <p>8. Знати значення факторів ризику хвороб тканин пародонта в дітей.</p> <p>9. Знати клініку, діагностику, диференційну діагностику, методи лікування хвороб тканин пародонта в дітей.</p> <p>10. Знати залежність розвитку хвороб слизової оболонки рота в дітей залежно від вікових особливостей її структури.</p> <p>11. Знати класифікацію хвороб слизової оболонки порожнини рота у дітей. Знати етіологію, патогенез, клініку, діагностику, диференційну діагностику, лікування захворювань слизової оболонки порожнини рота: травматичні ушкодження слизової оболонки ротової порожнини, вірусні хвороби, прояви гострих вірусних інфекцій на слизовій оболонці ротової порожнини, грибкові хвороби, алергічні хвороби слизової оболонки, зміни слизової оболонки порожнини рота при деяких системних і специфічних</p>	<p>проводити лікування і здійснювати профілактику некаріозних уражень твердих тканин зубів у дітей.</p> <p>7. Вміти застосовувати сучасні пломбувальні матеріали при лікуванні карієсу тимчасових та постійних зубів у дітей.</p> <p>8. Вміти діагностувати та здійснювати профілактику хвороб пародонта, проводити професійну гігієну порожнини рота у дітей.</p> <p>9. Вміти діагностувати та здійснювати профілактику захворювань слизової оболонки порожнини рота у дітей.</p> <p>10. Вміти діагностувати і здійснювати профілактику аномалій та самостійних хвороб язика і губ у дітей.</p> <p>11. Вміти організувати санацію і диспансеризацію дітей у стоматолога.</p>
---	---

<p>хворобах.</p> <p>13. Знати етіологію, патогенез, клініку, діагностику, диференційну діагностику, лікування аномалій тасамостійних хвороб язика і губ у дітей.</p> <p>14. Знати методи профілактики стоматологічних хвороб, санація і диспансеризації дітей у стоматології</p>	
--	--

**Практичні навички/компетентності
(за спеціальністю «Стоматологія»)**

№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння	Обов'язкова кількість маніпуляцій, медичних процедур (за можливості визначення)
1	Оцінка стану м'яких тканин обличчя, лімфатичних і слинних залоз, твердих тканин зуба, пародонта і слизової оболонки порожнини рота у дітей	С	120
2	Визначення гігієнічних і пародонтальних Індексів	С	50
3	Препарування каріозних порожнин	С	60
4	Інструментальна обробка кореневих каналів	В	25
5	Обтурація кореневих каналів	В	25
6	Пломбування каріозних порожнин усіх класів	С	60
7	Ремінералізуюча терапія	С	30
8	Закриття фісур герметиком	С	20
9	Навчання правилам гігієни порожнини рота	С	60
10	Лікування пульпіту в зубах із незавершеним формуванням кореня	В	5
11	Лікування періодонтиту в зубах із незавершеним формуванням кореня	В	5
12	Лікування пульпіту консервативним методом	В	5
13	Лікування пульпіту вітальним методом	В	5
14	Проведення професійної гігієни порожнини Рота	С	20
15	Місцеве терапевтичне лікування захворювань Пародонта	В	10
16	Лікування стоматитів	В	5

Всього годин: 120

(лекції – 20 годин, семінарські – 6 годин, практичні заняття – 66 годин, самостійна робота – 28 годин)

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин					Види контролю
	Всього	Аудиторних			Самостійна робота	
		Лекцій	Семінарських	Практичних		
Годин	120	20	6	66	28	Залік

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ З ДИТЯЧОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№ п/п	Тема	Кількість тижнів
1	Дитяча стоматологія як розділ стоматології. Переваги, досягнення та перспективи. Фактори ризику виникнення та прогресування карієсу у дітей Закарпаття.	2
2	Профілактика основних стоматологічних захворювань.	2
3	Концепція мінімального втручання при лікуванні карієсу зубів у дітей.	2
4	Основи адгезії пломбувальних матеріалів.	2
5	Травми зубів в дитячому віці. Діагностика, принципи лікування.	2
6	Періодонтити тимчасових та постійних зубів у дітей.	2
7	Антисептики в дитячій стоматології.	2
8	Фактор мікробних біоплівки і його роль у збереженні стоматологічного здоров'я.	2
9	Герпетичні ураження СОПР та хронічний рецидивуючий афтозний стоматит в практиці дитячого стоматолога: диференційна діагностика, сучасні лікувальні схеми.	2
10	Психологічні аспекти успіху в дитячій стоматології.	2
Всього		20

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИТЯЧОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№ п/п	Тема	Кількіс ть годин
1	Методи обстеження при стоматологічних захворюваннях у дітей: методи дослідження кісткової тканини щелепно-лицевої ділянки. Знеболювання в дитячій стоматології. Показання, методика проведення. Медикаментозні середники. Дозування. Допомога дітям під час невідкладних станів, що виникли на прийомі у лікаря-стоматолога (асфіксія, анафілактичний шок, зупинка серця). Клінічні прояви і надання невідкладної допомоги дітям при обмороці та колапсі.	6
2	Карієс зубів у дітей. Класифікація. Методи діагностики. Особливості карієсу у дітей в тимчасових і постійних зубах. Значення факторів ризику в розвитку каріозного процесу у дітей різного віку. Пломбувальні матеріали для відновлення анатомічно-фізіологічної цілісності зубів у дітей. Вимоги до них, види матеріалів, техніка пломбування.	
3	Сучасні матеріали для герметизації зубних фісур у дітей. Техніка використання. Особливості оперативного лікування карієсу у дітей в тимчасових і постійних зубах залежно від віку дитини. Неоперативне лікування карієсу зубів у дітей: ремінералізуюча терапія – лікувальні засоби, методика.	6
4	Топографо-морфологічні особливості системи корневих каналів постійних та тимчасових зубів у різні вікові періоди. Структура та функції пульпи та періодонтупостійних та тимчасових зубів. Інструменти та методи розкриття пульпової камери, пошук корневих каналів. Інструментальна обробка корневих каналів.	6
5	Етіологія, клініка, діагностика та диференційна діагностика пульпітів та періодонтитів тимчасових та постійних зубів у дітей	6
6	Загальні схеми лікування пульпітів та періодонтитів постійних та тимчасових зубів у дітей. Вибір корневих пломбувальних матеріалів для заповнення каналів при лікуванні тимчасових і постійних зубів у різні вікові періоди. Помилки, ускладнення діагностики і лікування пульпітів та періодонтитів у дітей. Методи та засоби їх усунення.	6
7	Особливості будови слизової оболонки ротової порожнини у дитячому віці. Класифікація хвороб слизової оболонки. Пошкодження слизової оболонки ротової порожнини у дітей.	6
8	Вірусні хвороби слизової оболонки ротової порожнини у дітей. Гострий герпетичний стоматит у дітей: клініка, діагностика, лікування. Грибкові ураження слизової оболонки ротової порожнини у дітей. Алергічні хвороби слизової оболонки ротової порожнини у дітей: набряк Квінке, багатформна ексудативна еритема, хронічний рецидивуючий афтозний стоматит.	6

9	Диспансеризація. Організація планової санації. Принципи і методи проведення санації у дітей. Порівняльна цінність загальної дворазової санації у залежності від ступеня активності карієсу. Методика, мета та роль епідеміологічного обстеження дітей у стоматолога.	6
10	Сучасні методи і засоби профілактики захворювань твердих тканин зубів, пародонту та зубо-щелепних аномалій у дітей. Оцінка ефективності профілактики захворювань зубів, пародонту та зубо-щелепних аномалій у дітей. Предмети догляду за порожниною рота. Способи чищення зубів різними предметами гігієни. Засоби індивідуальної гігієни.	6
11	Значення гігієнічного виховання в ефективності впровадження профілактики. Психологія у дитячій стоматології, ортодонтії.	6
12	Семінарське підсумкове заняття. Захист презентації за темою модуля	6
Всього		72

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИТЯЧОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№ п/п	Тема	Кількістьгодин
1	Особливості анатомії та фізіології тканин порожнини рота у дітей	4
2	Карієс зубів у дітей	4
3	Пульпіти тимчасових і постійних зубів у дітей	4
4	Періодонтит тимчасових і постійних зубів	4
5	Хвороби пародонта у дітей	4
6	Захворювання слизової оболонки порожнини рота у дітей	4
7	Санация та диспансеризация дітей у стоматолога	4
Всього		28

ЗМІСТ ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

Курс 3	Хірургічна стоматологія (в т.ч. невідкладні стани в стоматологічній практиці та тактична медицина)
Навчальна мета	Знати топографічну анатомію щелепно-лицевої ділянки, вміти виконувати обстеження хворого з хірургічними стоматологічними захворюваннями та травмами щелепно-лицевої ділянки, різні види місцевого знеболювання, вміти надати невідкладну допомогу при гострих запальних процесах одонтогенної етіології, травматичних пошкодженнях, кровотечах щелепно-лицевої ділянки, провести диференційну діагностику й визначити показання до госпіталізації при ускладненнях гнійно-запальних хвороб одонтогенної етіології, специфічних запальних процесах, пухлинах і пухлиноподібних утворах кісток, м'яких тканин у щелепно-лицевій ділянці.
Знання	Уміння
<ol style="list-style-type: none"> 1. Знати клінічні методи обстеження хворого з хірургічними стоматологічними захворюваннями та травмами щелепно-лицевої ділянки. 2. Знати різні види амбулаторного знеболювання в стоматології. 3. Знати покази, протипокази етапи операції видалення зуба, методи лікування і профілактики ускладнень операції видалення зуба. 4. Знати клініку, диференційну діагностику, лікування 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вміти провести клінічне обстеження хворого з хірургічними стоматологічними захворюваннями та травмами щелепно-лицевої ділянки. 2. Вміти провести амбулаторне знеболювання тканин щелепно-лицевої ділянки. 3. Вміти провести типове видалення зуба. 4. Вміти провести диференційну діагностику та лікування запальних хвороб одонтогенної етіології (періодонтит, періостит, остеомієліт, перикоронарит, флегмона, абсцес та ін.). 5. Вміти провести диференційну діагностику та визначити показання до госпіталізації при: ускладненнях гнійно-запальних хвороб одонтогенної етіології, лімфаденітах, фурункулах, карбункулах, бешісі, номі, одонтогенному гаймориті.

<p>запальних хвороб одонтогенної етіології (періодонтит, періостит, остеомієліт, перикоронарит, флегмона, абсцес та ін.).</p> <p>5. Знати патогенез, клініку, диференційну діагностику ускладнень гнійно-запальних хвороб одонтогенної етіології.</p> <p>6. Знати етіологію, патогенез, клініку, диференційну діагностику, методи лікування лімфаденітів, фурункулів, карбункулів, бешихи, номи.</p> <p>7. Знати диференційну діагностику одонтогенного і риногенного гайморитів.</p> <p>8. Знати методи лікування перфоративного гаймориту, нориці гайморової порожнини</p> <p>9. Знати діагностику, методи диференційної діагностики і лікування специфічних запальних процесів у щелепно-лицевій ділянці.</p> <p>10. Знати диференційну діагностику ушкоджень і хвороб скронево-нижньощелепного суглоба.</p> <p>11. Знати діагностику, диференційну діагностику, методи лікування хвороб слинних залоз. Знати діагностику, диференційну діагностику, методи лікування нейрогенних хвороб обличчя і щелеп.</p>	<p>6. Вміти провести диференційну діагностику специфічних запальних процесів у щелепно-лицевій ділянці.</p> <p>7. Вміти провести диференційну діагностику ушкоджень і хвороб скронево-нижньощелепного суглоба.</p> <p>8. Вміти визначити діагноз при хворобах слинних залоз.</p> <p>9. Вміти провести диференційну діагностику нейрогенних хвороб обличчя і щелеп.</p> <p>10. Вміти провести хірургічні методи лікування хвороб періодонта, пародонта.</p> <p>11. Вміти надати невідкладну допомогу при травматичних ушкодженнях м'яких тканин і кісток щелепно-лицевої ділянки. Вміти провести диференційну діагностику пухлин і пухлино подібних утворів кісток, м'яких тканин.</p> <p>13. Вміти провести диференційну діагностику злоякісних новоутворів шкіри обличчя, кісток щелепно-лицевої ділянки, слинних залоз.</p>
--	---

<p>12. Знати хірургічні методи лікування різних форм періодонтиту, хвороб пародонта.</p> <p>13. Знати методи невідкладної допомоги при травматичних ушкодженнях м'яких тканин і кісток щелепно-лицевої ділянки.</p> <p>14. Знати диференційну діагностику пухлин і пухлиноподібних утворів кісток, м'яких тканин. Методи лікування.</p> <p>15. Знати хірургічні методи лікування передраку слизової оболонки, шкіри обличчя та шиї.</p> <p>16. Знати сучасні методи діагностики новоутворів щелепно-лицевої ділянки.</p> <p>17. Знати диференційну діагностику злоякісних новоутворів шкіри обличчя, кісток щелепно-лицевої ділянки, слинних залоз.</p> <p>18. Знати профілактику, діагностику і лікування вроджених вад розвитку щелепно-лицевої ділянки у дітей.</p> <p>Знати сучасні уявлення про дентальну імплантацію.</p>	
---	--

Практичні навички/компетентності
(за спеціальністю «Стоматологія»)

№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння	Обов'язкова кількість маніпуляцій, медичних процедур (за можливості визначення)
----------	---	--------------------------	--

1	Оцінка стану м'яких тканин обличчя, лімфатичних і слинних залоз, твердих тканин зуба, пародонта і слизової оболонки порожнини рота у дорослих і дітей	С	120
2	Рентгенологічні методи дослідження: – ортопантомографія – контактна рентгенографія – радіовізіографія – 3D рентгенографія	С	20
3	Забір матеріалу (мазків і біоптатів) для цитологічного і патоморфологічного Досліджень	С	5
4	Визначення чутливої рецепції тканин і органів щелепно-лицевої ділянки	С	5
5	Місцеве знеболювання щелепно-лицевої Ділянки	С	100
6	Видалення зубів типовим методом	С	65
7	Видалення зубів атиповим методом	А	10
8	Видалення тимчасових і постійних зубів у Дітей	С	50
9	Хірургічне лікування захворювань тканин Пародонта	А	5
10	Пластика вуздечки губ, язика, Вестибулопластика	А	5
11	Асистування при хірургічних операціях у щелепно-лицевому стаціонарі	А	2
12	Розтин абсцесу і флегмони	А	5
13	Розтин слизової оболонки при перикоронариті	С	5
14	Зупинка кровотечі при травмах	С	2
15	Зупинка кровотечі з лунки видаленого зуба	С	5
16	Накладання і зняття шин при переломах Щелеп	В	2
17	Вправлення вивиху скронево-нижньощелепного суглоба	С	2
18	Застосування транспортних шин згідно з Показаннями	В	1
19	Надання невідкладної допомоги при непритомності, шокові, колапсі	С	10

КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ III «Хірургічна стоматологія»

Всього годин: 96

(лекції –24 годин, семінарські – 18 годин, практичні заняття -66 години)

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин					Вид контролю
	Всього	Аудиторних			Самостійна робота	
		Лекцій	Семінарських	Практичних		
4. Хірургічна стоматологія в тому числі й (невідкладні стани в стоматологічній практиці та тактична медицина)	120	24	6	66	24	
4.1. Невідкладна допомога при патології серцево-судинної системи. ГКС: напад стенокардії, гострий інфаркт міокарда, раптова коронарна смерть, гіпертонічна хвороба. Невідкладна допомога при патології серцево-судинної системи. Синкопальні стани. Колапс.				6		
4.2. Невідкладна допомога при патології дихальної системи. Бронхіальна астма. набряк легень. Асфіксія. Тромбоемболія легеневої артерії. Невідкладна допомога при розладах нервової системи. Епілепсія				6		

4.3 Невідкладні стани в ендокринології. Гіпо- і гіперглікемічна кома, кетоацидотична кома, гіпотиреоїдна кома та тиреотоксичний криз. Невідкладна допомога в амбулаторних умовах. Анафілактичний шок, набряк Квінке, кропивниця, гострі токсикоз-алергічні ураження шкіри та слизових оболонок. Невідкладна терапія в амбулаторних умовах. Ураження токсичними речовинами.				6	
--	--	--	--	---	--

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ З ХІРУРГІЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№п/п	Тема	Кількість годин
1.	Клініка, діагностика та лікування туберкульозу, сифілісу та актиномікозу ШЛД	2
2.	Запальні і дистрофічні захворювання слинних залоз	2
3.	Диференційна діагностика пухлин та пухлиноподібних новоутворень ЩЛД	2
4.	Етіопатогенез загальних процесів ЩЛД. Шляхи поширення інфекційн м'яких тканинах та профілактика загальних процесів ЩЛД	2
5.	Методи лікування гострих та хронічних одонтогенних гайморитів.	2
6.	Ускладнення неогнестрільних переломів щелеп. Травматичний остеомієліт щелеп. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та лікування.	2
7.	Стоматологічна імплантація. Класифікація та види імплантатів. Покази і протипокази.	2
8.	Синусліфтинг. Види синусліфтингу. Покази і протипокази.	2
9.	Етіологія та патогенез зубощелепних деформацій. Діагностика, клінічні форми, класифікація. Лікування та профілактика зубощелепних деформацій у дітей.	2
10.	Ураження трійчастого нерва при травматичних	2

	ушкодженнях ЩЛД. Травматичні пошкодження ЩЛД у дітей. Вроджені та набуті дефекти, деформації ЩЛД у дітей. Комплексне лікування та реабілітація.	
11.	Поняття про шок, анафілактичний шок, алергічні реакції в практиці лікаря-стоматолога. Алгоритм надання невідкладної допомоги.	2
12.	Ротова порожнина як осередок формування та циркуляції антибіотикорезистентних мікроорганізмів. Методи визначення чутливості мікроорганізмів до антибіотиків	2
Всього		24

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ХІРУРГІЧНОЇ
СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ**

№	НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин
1	Операція видалення зуба. Методи лікування ускладнень, що виникають під час та після видалення зубів. Профілактика ускладнень.	6
2	Диференційна діагностика запальних захворювань одонтогенної етіології (періодонтит, періостит, остеомієліт, перикоронарит, флегмони, абсцеси та ін.). Ускладнення гнійно-запальних захворювань одонтогенної етіології.	6
3	Лімфаденіти, фурункули, карбункули, бешихове запалення, нома. Їхня диференційна діагностика, методи лікування .	6
4	Диференційна діагностика одонтогенного та риногенного гайморитів. Методи лікування перфоративного гаймориту, оперативне лікування перфорації гайморової порожнини. Захворювання слинних залоз, їх диференційна діагностика. Методи лікування.	6
5	Диференційна діагностика та лікування патологічних процесів та захворювань скронево-нижньощелепного суглобу. Неврогенні захворювання щелепно-лицевої області. Хірургічні методи лікування передраків слизової оболонки порожнини рота та шкіряного покриву. Диференційна діагностика пухлин та пухлиноподібних утворень м'яких тканин та кісток щелепно-лицевої ділянки	6

6	Зляжкісні новоутворення шкіри обличчя, органів порожнини рота, слинних залоз та кісток щелепно-лицевої ділянки. Діагностика, методи лікування. Хірургічні методи лікування захворювань пародонта (гінгівотомія, клаптеві операції). Корекція прикріплення вуздечок губ і язика.	6
7	Реконструктивна та відновлююча хірургія. Методи операцій. Реконструкція коміркового відростка, синус-ліфтинг, пластика носа, пластика підборіддя. Амбулаторні операції на комірковому відростку (атипове видалення зуба, резекція верхівки коренязуба, імплантація, реплантація, ампутація кореня, гемісекція, цитотомія, цистектомія)	6
8	Ураження трійчастого нерва при травматичних ушкодженнях ЩЛД. Травматичні пошкодження тканин щелепно-лицевої ділянки у дітей. Принципи діагностики та надання хірургічної допомоги. Вроджені та набуті дефекти, деформації щелепно-лицевої ділянки у дітей. Комплексне лікування та реабілітація. Анкілоз СНЩС (клініка, діагностика, принципи лікування).	6
9	Семінарське підсумкове заняття. Захист презентації за темою модуля	6
	Всього	54

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ З ХІРУРГІЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ**

№ п/п	Те ма	Кількість годин
1.	Диференційна діагностика запальних захворювань одонтогенної етіології (періодонтит, періостит, остеомієліт, перикоронит, флегмона, абсцес та ін.).	4
2.	Диференційна діагностика ушкоджень і захворювань скронево-нижньощелепного суглоба.	4
3.	Реконструктивно-відновна хірургія м'яких тканини та кісток ЩЛД.	4
4.	Пухлини та пухлиноподібні новоутворення у дітей. Діагностика, диференційна діагностика та лікування.	4
5.	Травматичні пошкодження тканин щелепно-лицевої ділянки у дітей. Принципи діагностики та надання хірургічної допомоги.	4
6.	Сучасні методи діагностики та лікування в клінічній онкології.	4
Всього		24

**ЗМІСТ ОBOB'ЯЗKОВИХ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-
ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ**

Курс 4	Ортопедична стоматологія
Навчальна мета	Розуміти функціональну анатомію зубощелепної системи, біомеханіку жувального апарату, функціональну перебудову жувальної системи, вміти провести клінічне обстеження стану зубощелепної системи, вміти провести ортопедичні методи лікування дефектів коронок зубів, зубних рядів, захворювань тканин пародонта, висково-нижньощелепного суглоба нескладними конструкціями зубних протезів.
Знання	Уміння
<ol style="list-style-type: none"> Знати функціональну анатомію зубощелепної системи, біомеханіку жувального апарату, функціональну перебудову жувальної системи при патології і після ортопедичного лікування. Знати види і фактори 	<ol style="list-style-type: none"> Вміти провести клінічне обстеження стану зубощелепної системи. Визначати діагноз дефектів коронок зубів, зубних рядів, захворювань тканин пародонта, висково-нижньощелепного суглоба. Вміти провести ортопедичні

<p>оклюзії, особливості обстеження зубощелепної системи в ортопедичній стоматології.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Знати ортопедичні методи в комплексному лікуванні хвороб тканин пародонта. 4. Знати ортопедичні методи відновлення дефектів коронок зубів (вкладками, вінірами, штучними коронками, куксовими та штифтовими конструкціями). 5. Знати особливості ортопедичного лікування часткових дистально обмежених дефектів зубних рядів мостоподібними конструкціями. 6. Знати методи надання невідкладної допомоги в ортопедичній стоматології. 7. Знати особливості підготовки порожнини рота до протезування залежно від вибору конструкції протеза. 8. Знати ортопедичні методи лікування при частковій і повній відсутності зубів знімними протезами, механізми адаптації до них. 9. Знати особливості догляду за ортопедичними конструкціями і гігієна ротової порожнини під час користування ними. 10. Знати основні та допоміжні зуботехнічні матеріали Мати уявлення про сучасні технології виготовлення протезів. 11. Знати клініку, діагностику й ортопедичне лікування при підвищеному стиранні 	<p>методи в комплексному лікуванні хвороб тканин пародонта.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Вміти провести ортопедичне лікування та профілактику таких захворювань: <ul style="list-style-type: none"> • підвищене стирання твердих тканин зубів та його ускладнень, • часткова відсутність зубів, • повна відсутність зубів, • захворювання висково-нижньощелепного суглоба, обумовлені порушеннями в зубощелепній системі. 5. Вміти виготовити незнімні та знімні нескладні конструкції зубних протезів (штифтові зуби, коронки, мостоподібні протези тощо).
--	---

<p>твердих тканин зубів.</p> <p>12. Знати об'єм ортопедичних втручань при зубощелепних деформаціях.</p> <p>13. Знати методи ортопедичного лікування хвороб скронево-нижньощелепних суглобів, реабілітації хворих.</p> <p>14. Знати особливості щелепно-лицьового протезування і підготовки хворих до цих втручань, стоматологічну реабілітацію.</p>	
---	--

Практичні навички/компетентності (за спеціальністю «Стоматологія»)			
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння	Обов'язкова кількість маніпуляцій, медичних процедур (за можливості визначення)
1	Оцінка стану м'яких тканин обличчя, лімфатичних і слинних залоз, твердих тканин зуба, пародонта і слизової оболонки порожнини рота	С	25
2	Спеціальні методи дослідження: - ортопантомографія - 3D рентгенографія - гальванометрія та ін.	С	5
3	Зняття відбитків щелеп	С	25
4	Усунення травматичної оклюзії при хворобах пародонта, вибіркоче пришліфування зубів	А	10
5	Накладання тимчасових шин	В	5
6	Підготовка коронок зубів до протезування	С	10
7	Препарування зуба під вкладку і моделювання її	С	5
8	Визначення класу дефекту зубних рядів	С	25

9	Визначення жувальної ефективності за Агаповим М. І.	С	25
10	Припасування і фіксація коронок	С	10
11	Припасування і фіксація вінірів	В	5
12	Визначення стану прикусу	С	25
13	Визначення особливостей оклюзії	С	10
14	Оцінка рухів нижньої щелепи	С	10
15	Виконання клінічних функціональних проб	С	10
16	Моделювання куксової вкладки і подальша її Фіксація	В	5
17	Корекція незнімних і знімних ортопедичних Конструкцій	С	10
18	Зняття коронок	С	10

КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ IV «Ортопедична стоматологія»

Всього годин: 120

(лекції – 24 години, семінарські – 6 годин, практичні заняття - 66 години, самостійна робота – 24 години)

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин				Види контролю	
	Всього	Аудиторних				Самостійна робота
		Лекцій	Семінарських	Практичних		
Годин	120	24	6	66	24	Залік

МОДУЛЬ IV ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ З ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№ п/п	Тема	Кількість годин
1	Функціональна анатомія і біомеханіка жувального апарату в нормі та при захворюваннях. Оклюзія і її види та принципи її балансування. Просторове	2

	міжальвеолярне співвідношення щелеп відносно орієнтирів черепа. Методи визначення з допомогою лицевої дуги.	
2	Часткові знімні пластинчасті протези. Покази, протипокази. Клініко-лабораторні етапи виготовлення.	2
3	Нюанси рентгенологічної діагностики у щоденній стоматологічній практиці. Практичні основи конусно променевої комп'ютерної томографії в ортопедичній стоматології. Навігаційна імплантологія.	2
4	Сучасні технології художньої реставрації твердих тканин. Адгезивні протоколи та вибір протетичних конструкцій.	2
5	Сучасні технології протезування суцільнокерамічними конструкціями.	2
6	Бюгельні протези. Покази, протипокази. Клініко-лабораторні етапи виготовлення.	2
7	Мікропротезування. Вкладки та вініри. Клініко-технологічні аспекти застосування.	2
8	Цифрові технології в ортопедичній стоматології.	2
9	Судова стоматологія. Ідентифікація осіб за стоматологічним статусом.	2
10	Ризики дентальної імплантації. Характеристики протетичних конструкцій з опорою на дентальні імплантати.	2
11	Особливості ортопедичної реабілітації постімплантаційних пацієнтів.	2
12	Дисколорація зубів. Етіологія, патогенез. Особливості лікування.	2
Всього		24

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З
ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-
ІНТЕРНІВ**

№ п/п	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>
1.	Обстеження хворого в клініці ортопедичної стоматології та підготовка до протезування.	6
2.	Клініка і ортопедичне лікування дефектів коронок зубів.	6
3.	Ортопедичне лікування патології твердих тканин зуба штифтовими конструкціями, вкладками, частковими коронками та повними штучними коронками..	6
4.	Заміщення дефектів зубних рядів мостоподібними протезами	6
5.	Ортопедичне лікування повної втрати зубів знімними протезами	6
6.	Протезування при повній відсутності зубів	6
7.	Основні принципи комплексного лікування захворювань пародонту.	6
8.	Патологічна стертість зубів та ортопедичне лікування захворювань скронево-нижньощелепного суглоба	6
9.	Ортопедичні методи лікування переломів щелеп та їх наслідків.	6
10.	Конструкційні особливості та планування бюгельних протезів.	6
11.	Основні принципи ортопедичного лікування дефектів зубних рядів з використанням імплантатів.	6
12.	Семінарське підсумкове заняття. Захист презентації за темою модуля	6
Всього		72

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№п/п	Тема	Кількість годин
1.	Вплив сучасних зуботехнічних матеріалів та ортопедичних конструкцій на тканини порожнини рота, профілактика та методи усунення патології. Основні та допоміжні матеріали, які використовують у ортопедичній стоматології та зуботехнічному матеріалознавстві.	6
2	Особливості клініки, діагностики та ортопедичного лікування у разі патологічного стирання зубів. Ортопедичні втручання у разі зубощелепних деформацій.	6
3	Особливості ортопедичного лікування часткових дефектів зубних рядів мостоподібними конструкціями з опорою на дентальні імплантанти.	6
4	Особливості ортопедичного лікування у разі часткової відсутності зубів знімними протезами. Механізми адаптації до них. Корекція протезів.	6
Всього		24

Курс 5	Ортодонція	
Навчальна мета	Розуміти морфологічну і функціональну характеристики фізіологічного прикусу, вміти визначити діагноз аномалії розвитку зубів та прикусу, деформації щелеп, вміти проконсультувати батьків та надати доцільну інформацію щодо факторів ризику розвитку ортодонтичної патології у дітей.	
	Знання	Уміння
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знати морфологічну і функціональну характеристики фізіологічного прикусу в різні вікові періоди. 2. Знати сучасні уявлення про чинники і патогенез зубощелепно-лицьових аномалій. 3. Знати морфофункціональну характеристику патологічних видів прикусу залежно від віку. 4. Знати особливості діагностики зубощелепних аномалій у різні вікові періоди (клінічний метод, біометрія діагностичних моделей щелеп, рентгенологічні методи, фото-, антропометрія, функціональні методи). 5. Знати загальні принципи і засоби ортодонтичного лікування для усунення місцевих та соматичних порушень. 6. Знати клініку, принципи лікування і профілактику аномалій окремих зубів залежно від віку. 7. Знати клініку, методи лікування і профілактику аномалій прикусу в 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вміти провести клінічне обстеження хворого. 2. Вміти діагностувати аномалії розвитку зубів та прикусу, деформації щелеп. 3. Визначати показання до консультації лікаря-ортодонта.

<p>різні вікові періоди.</p> <p>8. Знати тактику ортодонтичного лікування підлітків і дорослих.</p> <p>9. Знати особливості ортопедичного лікування зубів і зубних рядів у дітей і підлітків.</p> <p>10. Знати морфофункціональні зміни зубощелепного апарату при вроджених вадах розвитку обличчя і щелеп, стоматологічну реабілітацію хворих.</p> <p>11. Знати методи і засоби профілактики зубощелепних аномалій та деформацій у різні вікові періоди.</p> <p>12. Знати особливості гігієни порожнини рота за наявності ортодонтичних конструкцій у порожнині рота.</p>	
--	--

Практичні навички/компетентності
(за спеціальністю «Стоматологія»)

№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння	Обов'язкова кількість маніпуляцій, медичних процедур (за можливості визначення)
1	Оцінка стану м'яких тканин обличчя, лімфатичних і слинних залоз, твердих тканин зуба, пародонта і слизової оболонки порожнини рота	С	20
2	Спеціальні методи дослідження: ортопантомографія 3D рентгенографія	С	5
3	Зняття відбитків щелеп	С	20
4	Оцінка стану прикусу	С	20
5	Усунення факторів ризику розвитку зубощелепних аномалій	С	5
6	Оцінка гігієнічного стану порожнини рота за наявності ортодонтичних конструкцій	С	5
7	Навчання пацієнтів правилам гігієни ротової порожнини і догляду за ортодонтичними Конструкціями	С	5
8	Призначення корегувальної міогімнастики при зубо-щелепних аномаліях	А	5

9	Психотерапія для дітей і батьків під час ортодонтичного лікування	A	1
10	Соціальна консультація сім'ї ортодонтичного Хворого	A	1
11	Визначення вад розвитку лицьового черепа	C	2
12	Оцінка показань і протипоказань до ортодонтичного лікування з урахуванням віку пацієнта	C	5
13	Проведення біометрії моделей щелеп	A	5
14	Призначення засобу функціональної корекції патології прикусу	A	5
15	Зішліфовування горбів тимчасових зубів	C	5
16	Фіксація ретейнера	A	2
17	Фіксація ланки еластичного ланцюжка	A	2
18	Корекція вимови	A	2

КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ V «Ортодонтія»

Всього годин: 90

*лекцій – 2 год., семінарських – 6 год., практичні заняття
-66 год., самостійна робота – 12 годин)*

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин					Вид контролю
	Всього	Аудиторних			Самостійна робота	
		Лекцій	Семінарські	Практичних		
Годин	90	6	6	66	12	залік

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ОРТОДОНТІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№ п/п	Тема	К-сть годин
1.	Сучасні брекет-системи: структурні особливості брекета та аналіз методик позицінування.	2

2.	Лікування і профілактика дефектів зубів і зубних рядів у дітей.	2
3.	Методи діагностики зубо-щелепних аномалій та ефективності надання ортодонтичної допомоги дітям і підліткам	2
Всього		6

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ОРТОДОНТІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№ п/п	Тема	К-сть годин
1.	Організація ортодонтичної допомоги дітям та підліткам, дорослим. Показання до консультації лікаря-ортодонта. Диспансеризація у ортодонтії. Морфологічна і функціональна Характеристика фізіологічного прикусу у різні вікові періоди. Методи обстеження в ортодонтії.	6
2.	Сучасні уявлення про чинники і патогенез зубощелепно-лицьових аномалій. Морфо-функціональна характеристика патологічних видів прикусу залежно від віку.	6
3.	Вікові аспекти етапів ортодонтичного лікування. Особливості клініки, лікування та профілактики патології прикусу в різні вікові періоди.	6
4.	Особливості діагностики зубо-щелепних аномалій у різні вікові періоди (клінічний метод, біометрія діагностичних моделей щелеп, рентгенологічні методи, фото-, антропометрія, функціональні методи). Загальні принципи і засоби ортодонтичного лікування для усунення місцевих та соматичних порушень.	6
5	Особливості клініки, діагностики, лікування та профілактики аномалій окремих зубів залежно від віку.	6
6.	Особливості клініки, лікування та профілактики сагітальних, вертикальних та трансверзальних аномалій зубів у різні вікові періоди.	6

7.	Характер місцевих порушень при аномаліях форми зубних рядів, оцінка психосоматичного стану. Методи лікування і Профілактики	6
8.	Характер порушень при травмах зубів і щелеп у дітей, особливості їх ортопедичного лікування.	6
9	Морфо-функціональні зміни зубо-щелепного апарату при вроджених вадах розвитку обличчя і щелеп. Стоматологічна реабілітація хворих	6
10.	Порушення мовлення при патології прикусу, методи корекції.	6
11.	Методи і засоби профілактики зубо-щелепних аномалій та деформацій у різні вікові періоди. Особливості гігієни порожнини рота за наявності ортодонтичних конструкцій у порожнині рота.	6
12.	Семінарське підсумкове заняття. Захист презентації за темою модуля	6
Всього		72

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ОРТОДОНТІЇ ДЛЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ

№п/п	Тема	Кількість годин
1	Виховання стоматологічного та ортодонтичного здоров'я	6
2	Загальні принципи та правила ортодонтичної допомоги.	6
Всього		12

**IV. ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ
БАЗУЄТЬСЯ ПРИМІРНА ПРОГРАМА, РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА,
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ**

1. Наказ МОЗ України від 22 червня 2021 р. № 1254 «Про затвердження Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію».
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України 22 лютого 2019 року № 446 (у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України від 18 серпня 2021 року №1753).
3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 763 від 20.11.2006 р. «Про запровадження ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок3.Стоматологія» як складової частини державної атестації лікарів-інтернів, які навчаються в інтернатурі за спеціальністю «Стоматологія».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Військова стоматологія: підручник/А.М. Лихота, В.В. Коваленко.- К.: УВМА, АграрМедіаГруп, 2016.- 284 с.
2. Дитяча хірургічна стоматологія. Амбулаторний прийом: навч.посіб. для студ. та лікарів-інтернів /П.І.Ткаченко, С.О. Білоконь, О.В. Гуржій та ін.-Полтава, АСМІ, 2011.- 102 с.
3. Кириленко І.І. Захворювання слизової оболонки порожнини рота: навч.посіб./ І.І. Кириленко, І.В. Палійчук, М.М. Рожко. - К.:ВСВ «Медицина», 2016.-352 с.
4. Куроєдова В.Д. Ортодонтія дитинства: навчальний посібник/В.Д. Куроєдова, О.М. Макарова, К.Л. Трофименко.- Полтава, 2018.-128 с.
5. Маланчук В.А. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія у двох томах. Том 2: підруч. [для студ. стомат. факультетів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації, лікарів-інтернів, хірургів-стоматологів, щелепно-лицевих хірургів-пластиків]/В.А. Маланчук, И.П. Логвиненко, Т.О. Маланчук. – К.: Логос, 2011.- 608с.
6. Маланчук В.О. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія у двох томах. Том 1: [підруч. для студ. стомат. факультетів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації, лікарів-інтернів, хірургів-стоматологів, щелепно-лицевих хірургів-пластиків]/В.О. Маланчук. – К.: Логос, 2011. – 669с.
7. Невідкладні стани у стоматологічній практиці: [навч. посібник для лікарів-інтернів і лікарів-курсантів закл. (факульт.) післядипломної освіти] / І.М. Скрипник, П.М. Скрипников, Л.Я. Богашова, О.Ф. Гопко. – К.: ВСВ Медицина, 2013.-224с.
8. Нідзельський М.Я. Організація стоматологічної допомоги у військових частинах Міністерства оборони України / М.Я. Нідзельський, О.А. , Н.В. Цветкова //Полтава, 2019.- 108 с.
9. Нідзельський М.Я. Ортопедична стоматологія для лікарів-інтернів: навчальний посібник/М.Я. Нідзельський, Г.М. Давиденко, В.В. Кузнецов.- П.: ФОП Болотін А.В., 2016.- 358 с.
10. Скрипников П.М. Терапевтична стоматологія для лікарів-інтернів. Частина 1. Карієс та його ускладнення. Навчально-методичний посібник / Скрипников П.М., Удальцова К.О., Шинкевич В.І., Писаренко О.А., Хавалкіна Л.М., Тимошенко Ю.В., Геранін С.І.- Полтава, 2018.- 278 с.
11. Скрипников П.М. Терапевтична стоматологія для лікарів-інтернів. Частина 2. Хвороби пародонта та слизової оболонки порожнини рота. Навчально-методичний посібник / Скрипников П.М., Скрипнікова Т.П., Хміль Т.А., Ступак О.П., Дубина В.О., Шевченко В.К., Вітко Ю.М. - Полтава, 2018.- 327 с.
12. Стоматологія: підручник: У 2 книгах.-Кн.1:/[Рожко М.М., Попович З.Б., Куроєдова В.Д. та ін.; за ред. проф. М.М. Рожка. – К.: ВСВ «Медицина», 2013.- 872с.
13. Стоматологія: підручник: У 2 книгах.-Кн.2:/[Рожко М.М., Кириленко І.І., Денисенко О.Г.. та ін.; за ред. проф. М.М. Рожка. – К.: ВСВ «Медицина», 2013.- 992с.
14. Терапевтична стоматологія дитячого віку: Підручник для студентів

- стоматологічних факультетів, інтернів і стоматологів. Т.2 (видання друге, стереотипне) / Хоменко Л.О., Майданник В.Г., Голубева І.М., Остапко О.І., Біденко Н.В., Кривонос Ю.М./За ред. проф. Л.О. Хоменко. - К.: Книга-плюс, 2017. - 328 с.
15. Терапевтична стоматологія дитячого віку. Карієс зубів та його ускладнення: Підручник для студентів ВМНЗ III - IV рівнів акредитації стоматологічних факультетів, інтернів і стоматологів. Т.1 (видання друге, стереотипне) / Хоменко Л.О., Чайковський Ю.Б., Смоляр Н.І., Савичук О.В., Остапко О.І., Біденко Н.В., Голубева І.М., Москаленко А.М., Шматко В.І., Любарец С.Ф., Кононович О.Ф. та ін./За ред. проф. Хоменко Л.О. - К.: Книга-плюс, 2016. - 432 с.
16. Харьков Л.В., Яковенко Л.Н., Чехова І.Л. Хірургічна стоматологія дитячого віку. - К.: «Книга плюс», 2003.- 480 с.
17. Шешукова О.В. Діагностика захворювань органів порожнини рота у дітей: Навчальний посібник / О.В. Шешукова, А.І. Падалка, К.С. Казакова. – Полтава, 2018.- 144 с.